

Likovni projekt "Stari zanati" s djecom predškolske dobi

Lulić, Lorena

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:545253>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-11**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

LORENA LULIĆ

LIKOVNI PROJEKT „STARI ZANATI“ S DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI

ZAVRŠNI RAD

Pula, 2023.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

LORENA LULIĆ

LIKOVNI PROJEKT „STARI ZANATI“ S DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI

ZAVRŠNI RAD

JMBAG: 0303089265, izvanredni student

Studijski smjer: Sveučilišni preddiplomski studij Rani i predškolski odgoj i
obrazovanje

Predmet: Metodika likovne kulture

Znanstveno područje: Umjetničko područje

Znanstveno polje: Likovna umjetnost

Znanstvena grana: Likovna pedagogija

Mentor: doc. art. Breza Žižović

Sumentor: dr. sc. Urianni Merlin

Pula, svibanj 2023.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Pojam učenja.....	2
2.1. Učenje u ranoj dobi	3
2.2. Likovna kultura u predškolskoj dobi	3
3. Stari zanati u Istri.....	8
3.1. Lončarstvo u Istri	13
3.2. Zidarstvo u Istri.....	14
3.3. Krojač u Istri	15
3.4. Pekarstvo u Istri.....	18
4. Radionice starih zanata s djecom.....	20
4.1. Radionice lončarstva	20
4.2. Radionica „Dani kruha“	21
4.3. Radionica folkora u Dječjem vrtiću „Jabuka“	21
4.4. Radionica ručne obrade kamena i gradnje u osnovnoj školi u Rovinju	22
5. Pripreme za provođenje aktivnosti u dječjem vrtiću	23
5.1. Realizirane aktivnosti o temi „Stari zanati“	32
5.1.1. Prikaz provedene aktivnosti o temi „Udubljena masa“ ...	32
5.1.2. Prikaz provedene aktivnosti o temi „Dani kruha“	35
6. Zaključak.....	39
LITERATURA.....	40

1. Uvod

Djeca su danas uvelike izložena digitalizaciji, aplikacijama i virtualnoj igri i komunikaciji, dok im je zapostavljena motorika i vještine koje zahtijevaju razmišljanje, ruke i kreativnost.

Učenje djece kako rade stari predmeti i alati, kako se izrađuju, kako se gradilo, peklo, odijevalo, iskustva su koja nemaju cijenu jer čuvaju stare običaje, tradiciju i kulturu, ali na taj način uče kako razumjeti i poštivati ljudski rad.

Poticanje kreativnosti i stvaranja jedna je od najvažnijih obveza koje moraju ispuniti roditelji, ali i odgajatelji, a ima jak utjecaj na daljnje razvijanje djeteta. Bitan je cilj likovnog odgoja uvođenje djece u svijet umjetnosti razvijanjem likovno-stvaralačkih sposobnosti. Upravo je zato važna predanost odgajatelja kao i roditelja u stvaranju poticajna i sigurna okruženja u kojem djeca samostalno istražuju i stvaraju. Odgajatelj je samokritičan, preispituje svoje utjecaje na djecu, ukazuje na moguće smjernice rješavanja određenog problema te unapređuje svoj odgojno-obrazovni rad. U svakodnevnom radu s djecom i njihovu likovnom izražavanju bitna je spontanost i kreativnost. Temelje se na prethodnom iskustvu djeteta i njegovu slobodnom izražavanju kod ponuđenih motiva i tehnika.

Uvesti djecu u svijet starina i vrijednosti rada ljudskih ruku pomaže pri obnavljanju koncepta vrijednosti temeljenog na radu. Iskoristiti prednosti i usmjeriti ih prema cilju – s velikim interesom i lakoćom učiti najprirodnijim načinima, istraživanjem i igrom! Praktični dio rada provela sam u DV-u Katarina Frankopan Malinska s djecom u rasponu od 3 do 5 godina te je fokus stavljen na zanate i običaje u nekom području, u ovom slučaju u Istri, ono što je za nju karakteristično u njezinim zavičajima.

2. Pojam učenja

Učenje je proces stvaranja novih iskustava i stjecanje novih znanja, usmjeren obrazovanjem (Selimović, 2011). Uspješnost učenja ovisi o naporu koji pojedinac uloži u nju. Dakle to je proces koji obuhvaća psihičku i tjelesnu stranu života, a počinje u prenatalnom periodu (Selimović, 2011). Rezultat su učenja promjene u ponašanju, a učenjem djeca daju smisao svojoj okolini za čije su razumijevanje premali.

Prema Selimoviću (2011), cilj učenja u predškolskoj dobi jest zadovoljavanje osnovnih dječjih potreba bez naglašavanja intelektualnih komponenata. Može se reći da je učenje sekundarni čin do kojeg dolazi spontano, uči se igrom.

Temelj je učenja za djecu, i za odrasle, radoznalost i želja za znanjem. Učenje je tzv. prerada iskustava, otkrivanje i restrukturiranje postojećih znanja, čime ono postaje uvjetom razvoja znanja i vještina koje djetetu trebaju za život, uključivanje u društvene odnose, a takvo učenje podrazumijeva tri paralelna procesa (Selimović, 2011):

- prikupljanje novih podataka koji se razlikuju od onih naučenih
- transformacija podataka u cilju njihove primjene u rješavanju problema i zadataka
- ocjenjivanje rezultata, provjera načina korištenja podataka za zadani zadatak.

Karakteristike su učenja svjesna, usmjerena aktivnost cilju, čiji je cilj stjecanje znanja i vještina te je vezano uz ponavljanje. Učenje u predškolskoj dobi važno je jer se njime stječu opća iskustva i formiraju određene sposobnosti, a formira se sustav simbolizacije, strategija pronalaženja, selekcije, korištenja i prerade informacija, kao i formiranje modela okoline. Važno je, tijekom učenja u ovoj dobi, da dijete ne uči napamet, već strategijski, kako bi stvorilo dojam o svijetu, društvu i čovjeku.

2.1. Učenje u ranoj dobi

Rezultati raznih ispitivanja osnova su za praksu predškolskog odgoja i postavljanje zadataka u vezi s intelektualnim odgojem, a njegovi su glavni zadatci (Selimović, 2011):

- razvijanje izražajnih sposobnosti djece predškolske dobi (opažanje, pažnja, pamćenje, mašta, mišljenje i govor)
- poticanje radoznalosti i razvijanje motivacije za intelektualni rad i učenje
- stvaranje uvjeta za stjecanje dojmova o prirodi i uvođenje djece u matematičko-logičke odnose koji omogućuju stjecanje pojmova o broju, veličini i prostoru

Nove tehnologije kao što su PET (*Positive Emission Tomography*) i MRI (*Magnetic Resonance Imaging*) omogućuju snimanje funkcija mozga tako da prate rad centara u mozgu na računalu, dokazuju koliko su važni vanjski utjecaji na razvoj djeteta. Utjecaji poput grljenja, tepanja, ljuljanja i nošenja djeteta registrirani su kao oni koji stimuliraju razvoj neuronskih veza (Selimović, 2011).

Uzrečica „djeca upijaju znanje kao spužva“ doista jest istinita pa treba iskoristiti period u kojem su djeca najpodložnija učenju i vanjskim utjecajima. Važno je napomenuti da je utjecaj okoline jako važan za funkcioniranje mozga, koji se učenjem, stimuliranjem i vježbanjem razvija i mijenja svoju strukturu.

2.2. Likovna kultura u predškolskoj dobi

Prema Grgurić i Jakubin (1996), djeca spontano počinju sa svojim likovnim aktivnostima, a njihova je sposobnost likovnog izražavanja prirodno urođena i osnova je vizualnog i likovnog mišljenja te njegova razvoja. Može se reći da se djeca likovno izražavaju igrom, zadovoljavaju svoju potrebu za izražavanjem ili pak razvijaju svoju motoričku aktivnost likovnim izražavanjem.

Dakle može se reći da djeca ovim putem komuniciraju, i taj oblik komunikacije oni ne uče nego razvijaju sami i time interpretiraju svoj i svijet oko njih. Također u njihovoj se likovnoj aktivnosti može vidjeti njihova svijest te interpretacija svijeta.

Grgurić i Jakubin (1966) također naglašavaju da je osnovni cilj djeteta razvojem likovnosti potaknuti njegovu želju za aktivnim spoznavanjem i izražavanjem doživljenog kako bi iz tog razloga neprestano mijenjao svoj likovni sadržaj.

Nadalje Jakubin (1996) kaže da se pod likovnim tehnikama podrazumijeva ukupnost praktičkih umijeća u likovnim idejama koja su određena materijalima i likovnim alatima, a prema području rada likovna umjetnost dijeli se na tehnike plošna i tehnike prostorno-plastična oblikovanja.

Tehnike plošnog oblikovanja mogu se podijeliti na (Jakubin, 1999):

- **crtačke** – crtanje je najosnovniji način dječjeg izražavanja, obuhvaća mnoge vrste materijala i tehnika: olovka, kreda, ugljen, kemijska olovka, tuš-pero, tuš-kist, flomasteri, tuš-drvce i trska. Nadalje mogu se podijeliti i na suhe i mokre tehnike, gdje su suhe olovka, kreda, ugljen i kemijska olovka, a mokre flomaster i sve tehnike gdje se koristi tuš.
 - Maloj djeci nude se razna crtačka sredstva, koja ostavljaju tragove raznih debljina; starija djeca koriste ista sredstva raznih debljina, a za djecu mlađe dobi važno je da crtaju mekanim olovkama jer ostavljaju tamniji, a vidljiv trag na papiru.
 - Kreda je sredstvo koje ostavlja mekan trag, tanji ili deblji, u bojama ili bijela; napravljene su u obliku štapića, a njima crtaju djeca u mlađim i starijim skupinama. Za crtanje se koriste mekani papiri i tonirani papir, a osim slikarskih, koriste se i krede za školu koje se koriste na ploči.
 - Koristi se i ugljen za srednju i stariju predškolsku dob, od mekana je materijala i ostavlja svjetle ili tamne tonove i crte raznih debljina, a koristi se na hrapavim papirima. Njime se obilježava vibracija ruke, pokret i drhtaj, a gube se pojednosti i detalji zbog njegove mekoće.
 - U vrtićima se koriste i kemijske olovke i flomasteri, koriste se na raznim podlogama, a flomasteri dolaze u raznim bojama i debljinama; postoje vodotopivi i vodootporni flomasteri.
 - Tušem i trskom ili drvcom dobivaju se čvrsti potezi, istražuju crte raznih debljina, potezi su kratki i snažni, a kad nestane tekućine, postu blaži i svjetliji.

- **slikarske** – mogu se podijeliti na mokre i suhe, gdje su suhe tehnike kolaž, mozaik, vitraj i tapiserija, a mokre akvarel, batik, gvaš, tempera, ulje i freska.
 - Koriste se voštane, uljane ili suhe pastele koje su u štapiću, raznih tvrdoća; prašnjave su strukture i mogu se razmazati po površini; kao podloga koristi se manje ili jače hrapav bijeli, sivi, crni ili tonirani papir.
 - Uljane pastele imaju intenzivne boje, koriste se za crtanje i slikanje, na hrapavoj površini.
 - Tuš u boji intenzivnih je boja, miješaju se ili ne moraju, s vodom, radi se na suhoj ili mokroj podlozi kistom ili perom.
 - Akvarel se radi na mokroj ili suhoj podlozi.
 - Gvaš je tehnika miješanja vodenih boja s pokrivnom gustom bijelom bojom.
 - Tempera je tehnika gdje se boja dobiva miješanjem pigmenta u prahu s otopinom ljepila i vezivnog sredstva, gusta je i po potrebi se razrjeđuje vodom; koristi se za slikanje po papiru, kartonu, drvu, staklu, tvrdim kistovima.
 - Kolaž je slikarska tehnika korištenja raznih materijala koji se režu ili trgaju te zatim lijepe na plohu; mlađa ga djeca kidaju i lijepe, a starija koriste škare.
- **grafičke tehnike** – postupci otiskivanja i umnožavanja crteža, dijele se na tehnike visokog, dubokog, plošnog tiska i tehniku potisnog ili propusnog tiska
 - Obuhvaćaju tehničko i likovno područje otiskivanja; grafičke tehnike jednostavni su načini izrade matrice i otiskivanja kao što su izravno otiskivanje materijala, monotipija, gipsorez, kolažni tisak, kolagrafija, tisak šablonom, kartonski tisak, računalna grafika.
 - Upotrebljavaju se razni materijali i postupci koji se prilagođavaju djeci s obzirom na mogućnosti i godine.
 - Izravno otiskivanje najjednostavniji je način uvođenja djece u razumijevanje grafike; otiskuju predmete iz svakodnevnog života, a važna je površinska struktura.

- Monotipija je otiskivanje samo jednog otiska gdje se koristi plastična folija.
- Gipsorez je tehnika koja je najbolja za predškolsku djecu; prvo se priprema gipsana ploča pa se urezivanjem, olovkom ili drškom kista ucrtava predložak te se nanosi tiskarska boja valjkom.
- Kolagrafija je tehnika gdje se tiskovna površina otiskuje metodom visokog tiska (nanošenje valjkom), metodom dubokog tiska ili kombiniranjem; radi se na podlozi od kartona na koju djeca crtež nanose brzo sušećim ljepilom koji ostavlja reljefni trag, a kad se osuši, nanosi se boja valjkom i otiskuje na papir.
- Tisak-šablona koristi se za matricu na koju se nanosi osnovna boja plastičnom folijom, stavljaju se trgane šablone iz debljeg papira, a zatim se sve otiskuje.
- Kartonski tisak grafička je tehnika visokog tiska koja se radi u starijim skupinama u vrtiću; djeca lijepo jednostavne izrezane forme na karton, a zatim se na povišene dijelove nanosi boja.
- Računalna grafika sredstvo je novih postupaka likovnog izražavanja, mijenjaju se boje, multipliciraju oblici, mijenja se ono što je nacrtano.

Što se tiče prostorno-plastičnog oblikovanja, tu se djecu uvodi u upoznavanje volumena, površine i prostora, gdje modeliranjem i građenjem razvijaju motoričke sposobnosti i upoznaju kiparske tehnike i materijale. Cilj je usmjeren spoznavanju materijala i što sve njime mogu napraviti.

Djeca predškolske dobi koriste razne kiparske materijale koje oblikuju gnječenjem, valjanjem, utiskivanjem, pritom koristeći tijesto, plastelin ili glinu. Također rade s kartonom, gipsom, pijeskom i žicom (Vrlić, 2001).

Slika 1. Prikaz izrade posuda od gline

Izvor: http://os-igkovacic-sb.skole.hr/seceel_mislim_poduzetni_ki/skolske_aktivnosti?news_hk=5498&news_id=476&mshow=912

Kada je riječ o kiparstvu, djeca prvo upoznaju glinu ili plastelin i njima rade razne oblike, gnječenjem, utiskivanjem... Glina je mekana pa dopušta razne vrste obrade, brzo se suši i može se bojati, ako već nije u boji. Oblikovanje gline važno je u likovnom radu s djecom jer razvija senzorne i motoričke vještine te samoizražavanje. Modeliranjem se potiče djecu na rješavanje problema, učenje discipline i djeca osjećaju ponos zbog napravljenog predmeta, a također smiruje i zadržava djetetovu pozornost (Otvoreni, Keramički atelje).

3. Stari zanati u Istri

Što se tiče definicije zanata, važni su sljedeći kriteriji (Šestan, 2006):

- arhaičnost tehnologije izrade i oblika proizvoda
- društveni sloj kojem su namijenjeni
- proizvodnja za tržište ili vlastitu obitelj
- udio prihoda od zanata u odnosu prema prihodima od poljodjelstva i/ili stočarstva
- način plaćanja rada majstora

Tradicijski zanat pojam je koji se smatra samorazumljivim. Naime obrt se objašnjava kao privatna djelatnost, a zanat je izučena djelatnost, struka, vještina i znanje. Dakle obrt je djelatnost privrede i tu se obrće kapital, a zanat može biti djelatnost kojom se ne zarađuje, nužno.

Također postoje konteksti u kojima se koriste ove dvije riječi. Na primjer za automehaničare, doktore, znanstvenike kaže se da znaju svoj zanat. S druge strane, što se tiče obrta, naglašava se funkcija djelatnosti kao egzistencijalne osnove obitelji.

Poznaje se i termin „stari zanat“, koji koriste povjesničari izučenih zanata čiji su majstori posjedovali diplome.

Kada je riječ o učenju djece o tradiciji, mališani upoznaju svoju kulturu i razne kulture kada krenu u školu, kao promatrači. Kako bi rad s djecom bio uspješan, važno je izabrati aktivnosti koje su im zanimljive i koje potiču znatiželju i pozornost. Posao je odgajatelja djeci približiti te aktivnosti raznim igrama, pričama, pjesmama i slično te im omogućiti da sama nešto stvaraju. Djeca su znatiželjna bića i prije svega zainteresira ih okolina, točnije priroda. U razdoblju od prve do treće godine života razvijaju se u socijalnom i emocionalnom području, grade odnose s ljudima, roditeljima... U razdoblju od treće do šeste godine svi se ti odnosi dopunjavaju i dograđuju, na način da se potiče njihov razvoj, ali tako da dijete ima svoj smjer, a ne da prati samo ono što rade odrasli već da razvija svoje vlastite interese (Brajčić, 2013).

Prema Brajčić (2013) važno je da odgajatelji potiču kreativnost i znatiželju, važno je omogućiti komunikaciju s baštinom i kulturom, pritom ne postavljajući svoje stavove i mišljenja djeci. Ovo je važno pogotovo u vrijeme digitalizacije, globalizacije i napretka tehnologije zbog čega nije rijetkost da kulturna i prirodna baština padaju u drugi plan, a važno ih je sačuvati jer služe kao temelj shvaćanja života te kako smo došli dovdje gdje smo danas. Vrtičko okruženje mora biti poticajno, što podrazumijeva kontinuirano učenje i mijenjanje. Te promjene moraju biti rezultat djetetove potrebe za samoaktualizacijom. Dakle u vrtiću se moraju odvijati razni procesi učenja, istraživanja, refleksije, vrednovanja, koji zahtijevaju interakciju svih članova, stoga svi članovi moraju biti motivirani i angažirani.

Odgoj je cjeloživotan proces kojem je cilj osigurati što bolji odgoj djece za budućnost. Odgoj uzima u obzir tri dimenzije rada (Brajčić, 2013):

- pružiti znanje
- razviti socijalne i intelektualne vještine
- razvijati stavove i vrijednosti

Zavičaj označava sredinu u kojoj pojedinac živi svoje djetinjstvo, no ne mora nužno značiti da je to mjesto rođenja već mjesto gdje se uči, proživljava i doživljava svijet oko čovjeka te time stvara svoj identitet. Već je rečeno kako djeca u svojim najmlađim godinama najviše uče, formiraju neka osnovna mišljenja i dobivaju saznanja i interese putem nekih sadržaja i obrazovanja, koje stječu upravo iz okoline u kojoj se nalaze. Naravno, u toj sredini dijete uči svoj materinski jezik, koji postaje dio njegova obrazovanja. Prema Jurdana (2015) dijete najbolje uči prema poznatim motivima i tu se javlja obrazovanje prema načelu zavičajnosti.

U svijetu koji juri i mijenja se pod utjecajem globalizacije važno je očuvati tradiciju i običaje, a za to su pogodne upravo škole, vrtići i trgovine koje prodaju autohtone proizvode.

Prema Husanović-Pejnović (2011) zavičajnost je jedan od najvažnijih čimbenika u odgoju i obrazovanju djece jer upravo zavičajnost obuhvaća fizičke, biološke i antropogene čimbenike koji djeluju jedan na drugoga u vremenu i prostoru, a način na koji se percipira zavičaj postupci su koji se godinama ponavljaju i treba ih čuvati.

Djeca uče o suvremenom svijetu koji ih okružuje. Od velike je važnosti to da se uz takvo učenje ne izgube i ne zaborave tradicije i običaji. Husanović-Pejnović

(2011) također kaže da zavičajna nastava može biti motivirajuća jer djeca uče o poznatim sadržajima, a nerijetko su članovi njihove obitelji dio tih običaja.

Nadalje, kako bi djeca stvorila svoj zavičajni identitet, važno je da osjete kulturnu pripadnost i identitet, pogotovo s obzirom na to da upisom u vrtiće i škole nailaze na djecu koja imaju različite pripadnosti i identitete od njih.

Razne su aktivnosti i projekti koje odgajatelji realiziraju s djecom upravo način na koji se gradi kulturni identitet, a to se s djecom najbolje radi igrom, hranom, stvaranjem i odijevanjem.

U Puli je 2013. godine održana sjednica Koordinacije za institucionalizaciju zavičajne nastave, a naglasak je bio na prvom koraku u uspostavljanju zavičajne nastave u odgojno-obrazovnim ustanovama u Istri. Ta koordinacija djeluje u 10 radnih skupina, od kojih svaka radi svoj dio posla, a prijavili su se pojedinci, udruge, škole i druge institucije. Namjera je ovog projekta zavičajnu nastavu kreirati kao projekt u kojem bi ljudi upoznali Istru i njezine zavičaje. Prikupljali su se programi, projekti i posebni ciljevi, a provedba zavičajne nastave započela je projektima kao eksperiment. Naglasak je na stvaranju didaktičkih materijala za vrtiće i prve razrede osnovnih škola. Važnost je stavljena na prepoznavanje kvalitete i usmjeravanje rada i ideja određenim ciljevima.¹ Djeca posjećuju muzeje, arhive, vode bilješke, svoje radove stavljaju na mrežne stranice i na taj način stvaraju i predstavljaju svoj pogled na svijet.

Što se tiče tradicije, ono što djeca stvaraju ima velik utjecaj na tradiciju, a njihovo stvaralaštvo može se sagledati s nekoliko stajališta (Bruner 2019):

- etnomuzikologija
- etnologija
- antropologija
- folklor
- lingvistika
- književnost
- dr.

¹<https://www.istra-istria.hr/hr/clanci/istarska-zupanija-novosti/8290/osnovana-koordinacija-za-institucionalizaciju-zavicajne-nastave-istarske-zupanije/>

Slika 2. Djeca u narodnim nošnjama na otvaranju kod Plominskih vrata

Izvor: <https://www.glasistre.hr/istra/plominska-bela-nedeja-mlado-vino-fritule-centrini-radionice-i-stari-zanati-571871>

Djeca na slici 2. bila su dio tradicionalne pučke fešte Bela nedeja, održane 2018. godine, koja je započela misnim slavljem u župnoj crkvi Blažene Djevice Marije, a program je otvoren ispred ulaza u staru gradsku jezgru u Plominu. Program je uključivao i igru za najmlađe, koji su se upoznali s biljnim i životinjskim svijetom u Istri, mitovima i legendama. Održale su se i razne radionice i igre, radile su se naprtnjače i košare, izrada reljefa Plomina u glini, kratki tečaj glagoljice i kako se pletu *čentrine* (slika 3.), koje su kasnije izložene u staroj gradskoj jezgri (*Glas Istre*). U ponudi na fešti bilo je mladog vina, fritula i domaćih delicija kao i oživljavanje tradicije i starih zanata (*Glas Istre*).

Slika 3. Vezenje čentrina

Izvor: <https://www.glasistre.hr/istra/plomska-bela-nedeja-mlado-vino-fritule-centrini-radionice-i-stari-zanati-571871>

Slika 4. Radionica izrade reljefa u glini

Izvor: <https://www.glasistre.hr/istra/plomska-bela-nedeja-mlado-vino-fritule-centrini-radionice-i-stari-zanati-571871>

3.1. Lončarstvo u Istri

Još od neolitika radile su se zemljane posude, stoga ovaj zanat čini najstariji oblik istarskog rukotvorstva, koji se najduže očuvao.

U 19. stoljeću postojala su lončarska središta u Istri: Oprtalj, Hum i Rakalj (Miličević, 1988). Što se tiče rakaljskog lončarstva, posude nisu ukrašavali, a u drugim su središtima ukrašavane ugrebanim ukrasima.

Posude su služile za razne potrebe. U manjima se kuhala kava od ječma, veće su služile za kuhanje većih obroka. U najvećima su se kuhala jela za slavlja s više od dvadeset uzvanika. U takvim se posudama kuhalo na način da ih se stavilo na željezni podložak ili su se objesile na kuku lanca s kružnim karikama i tako su visjele nad vatrom.

Ovakvi su lonci bili od velike vrijednosti zbog uložena vremena i truda u njihovu izradu, a onima koji su ih tražili bili su vrijedni zbog velike količine proizvoda danih u zamjenu, i to onda kada se imalo dovoljnu zalihu proizvoda za razmjenu. Zbog njihove velike vrijednosti samo si je nekolicina ljudi mogla priuštiti ovakve lonce pa su ih drugima posuđivali.

S druge strane zemljani lonci mogu lako puknuti, zbog promjena u temperaturi, pa su bili opleteni žicom, koja je u slučaju pucanja održavala lonac na okupu. Pojavom štednjaka ljudi su prestali koristiti ognjišta, nisu više koristili ni zemljane lonce za kuhanje, stoga su oni najčešće služili za držanje sjemena i pomagala iz kućanstva.

3.2. Zidarstvo u Istri

Što se tiče zidarstva, Istra je najpoznatija po svojim kažunima. To su kućice kružna tlocrta i specifična kupolasta krova, tradicionalno suhozidno sklonište. Napravljeni su bez korištenja betona ili vezivne žbuke, a služili su kao sklonište od sunca i kiše pastirima i poljodjelicima. Najčešće se nalaze na privatnim posjedima pa ih je nešto teže vidjeti, ali zbog svog izgleda vrlo prepoznatljivi.

Slika 5. Istarski kažun

Izvor: <https://cverglablog.blogspot.com/2019/10/kazun.html>

Kažuni su ekološke građevine koje nemaju štetan utjecaj na okoliš, a povjesničari tvrde da su ovakve građevina prisutne na Mediteranu od prapovijesti, točnije prije grčke i rimske civilizacije. Najviše ih se izgradilo u 18. i 19. stoljeću zbog povećanja broja stanovnika, i to oko Vodnjana, gdje se nalazi Park kažuna, muzej na otvorenom kao uspomena mediteranske arhitekture (Drevni istarski kažuni).

Slika 6. Park kažuna u Istri

Izvor: https://www.istria-culture.com/storage/upload/poi/istra_culture_682_11433.jpg

Park kažuna tako je postao autohtona atrakcija koja ima brojne domaće i strane posjetitelje, a posebna je pozornost posvećena prostoru i okolišu u parku i oko njega kako bi se uklopio u prostor. U ovom „muzeju“ posjetitelji se mogu okušati u gradnji kažuna te dati svoj doprinos tom spomeniku, a minijature kažuna najpopularniji su istarski suvenir.

3.3. Krojač u Istri

Krojači rade odjeću prema unaprijed kreiranom modelu. Kroje prema šablonama, šivaju i dorađuju odjeću, a završni su proizvodi odjevni predmeti, posteljina, trikotaža, stolnjaci i sl.

Krojači se mogu zaposliti u industrijskim postrojenjima, obrtima ili otvoriti svoj obrt. Najčešće su specijalizirani za određenu radnu operaciju ili skupinu njih. Ako rade u obrtima, rade za uže tržište ili prema narudžbi, rade odjeću po mjeri, ali i popravljaju i preinačuju već sašivenu robu.

Njihov se posao sastoji od sljedećih radnih operacija (Krojači):

- izradu kroja prema mjerama i modelu

- polaganje materijala na krojački stol
- sortiranje i pripremanje skrojjenih dijelova
- sastavljanje skrojjenih dijelova u konačan proizvod
- našivanje dugmadi
- strojno ili ručno glačanje

Slika 7. Učenje šivanja

Izvor: <https://www.coorvirovitica.hr/ieNews/media/7448-IMG-1ae3235afc0b6d40d6f967fcb32e80ec-V.jpg>

Tijekom krojenja koriste se razni materijali i pribor kao što su tkanine raznih sastava, koža, krzno, konac, dugmadi, zatvarači i ukrasi. Također se koriste:

- igle
- škare
- krojački metar
- glačalo
- trokut
- ravnalo
- lutke za probu
- ravnošivajući stroj
- kompjutorizirani šivaći stroj
- stroj za izradu rupica
- stroj za porublivanje
- električni nož za krojenje
- stroj za glačanje i krojenje

Krojači rade u zatvorenim prostorijama. Neke poslove rade samo strojevima, najčešće sjede, njihov je posao fizički naporan jer rade uz buku strojeva i prašinu koja nastaje zbog tekstila. Krojač mora imati dobar vid, okulo-motornu koordinaciju, sposobnost prostornog predočavanja, spretnost rukama i prstima, mora razaznati nijanse i boje te mora biti kreativan u stvaranju modela odjeće i strpljiv kad radi s ljudima.

3.4. Pekarstvo u Istri

Pekarski proizvodi dobivaju se miješanjem brašna s vodom, mlijekom ili drugom tekućinom, uz kuhinjsku sol i pekarski kvasac. Time se dobiva tijesto koje se može oblikovati, fermentirati i peći. No mogu se koristiti i neke druge sirovine pa s obzirom na njih postoje tri skupine pekarskih proizvoda, osnovne vrste kruha i peciva, specijalne vrste i drugi pekarski proizvodi (Pekarski proizvodi, enciklopedija, 2021).

Što se tiče pekarskog zanata u Istri, mnoge su kuće imale krušne peći i njegovale tradiciju pečenja vlastitog kruha. Te su peći bile napravljene od kamena, a kruh se pekao na ognjištima. Krušne su se peći u Istri pojavile u 18. stoljeću, ponajviše na jugu i zapadu poluotoka (Istrapedia).

U doba siromaštva nije bilo neobično da jednu krušnu peć dijeli nekoliko kućanstava tako da su se nerijetko gradile u dvorištima, a imale su i kamenu ploču gdje su ljudi odlagali kruh koji je bio pečen. Peći su imale volte i bile su obložene ciglom kako bi se duže moglo u njima peći, a neke su imale i otvore za zračenje ili dimnjake. Također neke su imale i kamene ploče ili željezna vrata kojima bi se zatvarao otvor peći kada se nije koristila (Istrapedia).

Slika 8. Krušna peć

Izvor: <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/901/krusne-peci>

4. Radionice starih zanata s djecom

4.1. Radionice lončarstva

Već je u prethodnom poglavlju rečeno nešto o glini i lončarstvu, a što se tiče djece, ono je važno jer djeca imaju urođenu želju za dodirima i potrebu da osjete glinu pod prstima, dakle, stvaraju osjetilna iskustva. Glina je materijal koji upravo traži stiskanje, tapkanje, uvijanje i kotrljanje te djeca takvim radnjama razvijaju svoju motoriku. Vizualno je pregledavaju, osjete miris gline, čuju zvukove kada je glina mokra i stvaraju od nje razne oblike i predmete. Upravo je to važno kod djece, dok rade s glinom, vide svoje kreacije, shvaćaju oblik i perspektivu i time upoznaju geometriju. Također uče rješavati problem: gdje smjestiti prozore i vrata na glinenoj kućici ili kako će veći komad gline utjecati na već postojeći, manji dio, hoće li pasti ako je pretežak i slično (Otvoreni, Keramički atelje, 2020).

Slika 9. Radionica lončarstva

Izvor: <https://www.visitsinj.hr/hr/novosti/item/440-edukativna-radionica-tradicijsko-loncarstvo-rucnog-kola-iz-potravlja>

4.2. Radionica „Dani kruha“

U Dječjem vrtiću Cvrčak, u Virovitici, 2019. godine održana je radionica kojom su djeca iz skupina Mašnice i Iskrice obilježile Dane kruha raznim aktivnostima.

Djeca su upoznala razne vrste žitarica, brašna i pekarskih proizvoda, koje su donijeli u vrtić taj dan, a istraživali su kruh dodirrom i otkrili mekoću, glatkoću, oštrinu i zrnatost pšeničnog i kukuruznog brašna.

Izrađivali su tijesto miješajući sastojke, a dizanje tijesta bio im je eksperiment koji su s pozornošću pratili i vidjeli koje se i kakvo tijesto diže brže ili sporije. Od slanog tijesta, koje se radi od brašna, soli i vode, radili su *pizze*, palačinke, torte, koje su ukrasili i punili kukuruzom i drugim sjemenkama, a modeliranjem domaćeg plastelina radili su „kolačiće“ koje su izrezivali modlicama (Mali pekari u Mašnicama i Iskricama, 2019).

4.3. Radionica folkora u Dječjem vrtiću „Jabuka“

Jedan od primjera gdje se djecu upoznaje s folklorom jest Dječji vrtić Jabuka u Osijeku, koji je pokrenuo radionicu folkloru. Cilj je bio djeci približiti običaje, tradiciju i kulturu koja se veže uz te prostore. Voditeljice su prvo razgovarale s djecom o tome što djeca već znaju o običajima, nošnji, zanatima i slično (Lazarić L., 2020). Radionice su se provodile dva puta na tjedan s djecom između tri i sedam godina, a ticale su se i dijalekata kojih je mnogo u raznim dijelovima Hrvatske pa tako i u Slavoniji. Djeca su se upoznala s nošnjama, glazbom i raznim običajima, a roditelji su bili uključeni sastancima, pribavljanjem materijala i sl. (Lazarić L., 2020). Važno je kod djece potaknuti interakciju s baštinom i kulturom i pustiti ih da prate vlastite instinkte i upoznaju svoj zavičaj igrom i raznim aktivnostima.

Zanati s kojima se djeca mogu upoznati u najranijom dobi jesu: izrada lutaka i igračaka od slame i drugih materijala, berba i prerada maslina ili grožđa, lončarstvo, izrada pletenih košara, kamenoklesarstvo, izrada narodne odjeće i narodna nošnja, izrada kažuna i suhozida, pečenje kruha i raznih kolača, izrada tradicijskih glazbala...

4.4. Radionica ručne obrade kamena i gradnje u osnovnoj školi u Rovinju

U jednoj osnovnoj školi u Rovinju napravljena je radionica koja je za cilj imala upoznati djecu iz sedmih i osmih razreda s rimskom tehnikom ručne obrade kamena i gradnje te im se prenijelo uglavnom teorijsko znanje. Radionicu (Dobrića Barbaro A., Pribilović, M.: Stari zanati) osmislile su učiteljice likovne umjetnosti i povijesti, a stručno su je vodili klesarski tehničari. Djeca su prvo pogledala filmić o postupku dobivanja ručno odlomljenog grubog bloka kamena. Postupak je obavljen ranije, a korišteni su ručno iskovani klinovi i bat. Zatim su se djeca upoznala s karakteristikama kamena kao materijala. Djeca su u radionici naučila da je kamenoklesarstvo u Rovinju bilo jedno od najvažnijih zanata i da je kamen iz Istre služio u gradnji Staroga grada koji danas poznaju. Nakon takva uvoda vodili su ih u šetnju tim ulicama, gdje im se ispričalo kako su se gradili gradovi od kamena prije pojave strojeva (Dobrića Barbaro A., Pribilović, M.: Stari zanati).

5. Pripreme za provođenje aktivnosti u dječjem vrtiću

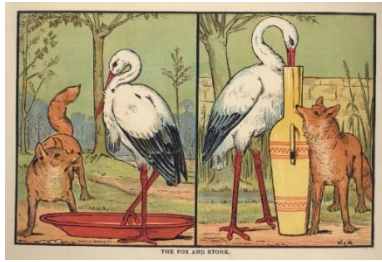
Praktični dio rada provela sam u Dječjem vrtiću „Katarina Frankopan“ u Malinskoj. Likovnu aktivnost o temi „Udubljena masa“ provela sam s vrtićkom skupinom „Ribice“, s djecom u rasponu od tri do pet godina. Odgojiteljice B. M. i D. K. vode skupinu u kojoj sam realizirala ovu aktivnost. Djeca su se od samog početka aktivnosti, točnije čitanja basne „Lisica i roda“, zainteresirala te aktivno sudjelovala u ostatku aktivnosti. Bila su podijeljenih interesa te je tako bilo djece koja su svoju kreativnost izrazila u radu s glinom i djece koja su svoju znatiželju i zainteresiranost zadovoljila uz ponuđene poticaje pcentrima.

Likovnu aktivnost „Dani kruha“ provela sam s vrtićkom skupinom „Medvjedići“, s djecom u rasponu od tri do pet godina. Odgojiteljice koje vode ovu skupinu jesu Iva Kirinčić-Ljutić i Dunja Petrovski, uz koje sam i realizirala ovu aktivnost. U navedenoj aktivnosti sva su djeca pokazivala veliku zainteresiranost za sudjelovanjem te su tako bili poprilično nestrpljivi tijekom čekanja na svoj red. Ova ih je aktivnost također naučila razumljivosti i strpljenju te međusobnoj suradnji. Djeca su vrlo brzo shvatila zadatak te je uz moje nadgledanje sve prošlo u najboljem redu.

Kako je provedba ovih aktivnosti osmišljena te kako je protekla i izgledala, može se vidjeti u ostatku ovog poglavlja.

STUDENT: Lorena Lulić	MODUL:	Razred	Datum
PRIPREMA ZA IZVOĐENJE NASTAVNOG SATA LIKOVNE KULTURE			
<p>Tema: „Udubljena masa“ Vrijeme trajanja: /</p> <p>Odgojno-obrazovni ishodi: opažanje i izražavanje različitim oblicima udubljene mase, slobodno izražavanje maštom i originalnošću u radu s glinom, upoznavanje sa starim zanatom lončarstva, razvijanje sposobnosti opažanja detalja te razlika i sličnosti</p> <p>Ciljevi sata (podishodi): Kognitivni: opažanje, shvaćanje, povezivanje oblika udubljene mase, razvijanje osjećaja za lijepo, uočavanje i razlikovanje različitih konkavnih oblika, upoznavanje sa starim zanatom lončarstva Psihomotorni: razvoj pažnje i preciznosti, razvoj fine motorike šake odnosno ruku – modeliranje posuđa od gline i prepoznavanje oblika, dominiranje materijalom Socijalni: razvoj prosocijalnih vještina (poštivanje pravila, poticanje na aktivno sudjelovanje, pomaganje drugima), razvoj mašte i individualnosti, razvoj pozitivne slike o sebi, upoznavanje sa starim zanatom lončarstva</p> <p>Korelacija: Povijest</p> <p style="text-align: center;">NASTAVNA JEDINICA</p> <p>Likovno područje: Modeliranje Likovni pojmovi: Oblik udubljene mase Motiv: Posuđe Tehnika: Glina Likovno tehnička sredstva: glina, limeni noževi, drveni štapići, plastični podmetači za stolove, doneseno posuđe od kuće, podloga za likovni rad Nastavni alati: vrč ili bukaleta, tanjur, posuda ili zdjela za voće, salatu, manja posuda ili zdjela za mlijeko, žitarice</p>		<p>NAČINI RADA:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. prema promatranju 2. nakon promatranja 3. prema sjećanju 4. prema zamišljanju 5. prema izmišljanju <p>OBLICI RADA:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Frontalni 2. Individualni 3. Rad u parovima 4. Grupni <p>NASTAVNE METODE:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analitičko promatranje 2. Demonstracija 3. Razgovor 4. Usmeno izlaganje 5. Metoda scenarija 6. Rad s tekstom 7. Kombiniranje 8. Variranje 9. Građenje 10. Razlaganje <p>NASTAVNA SREDSTVA I POMAGALA:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Reprodukcijska 2. Izravno umjetničko djelo 3. Prirodni oblici 4. Načinjeni oblici 	

Nastavno sredstvo – reprodukcija: ispisane fotografije iz basne „Lisica i roda“

5. Powerpoint prezentacija
6. Tablet, PC
7. Fotoaparat
- 8. Fotografije**
9. Grafoskop
10. Televizor
11. Video
12. Ploča, kreda
13. Ostalo:

Artikulacija nastavnog sata

Aktivnosti učitelja i učenika

Praćenje, vrednovanje, prezentacija

1. Uvodni:

Aktivnost započinjem okupljanjem u jutarnjem polukrugu te predstavljanjem i čitanjem basne „Lisica i roda“, koja je u prošlim vremenima bila tema skulptura i umjetničkih slika, a koristila se i kao motiv na predmetima u kućanstvu (kuhinske krpe, porculan, pločice, posuđe). Nakon pročitane basne kratko raspravljamo o tome što smo pročitali te im postavljam nekoliko pitanja, poput: „Što se dogodilo nakon susreta lisice i rode?“, „Što je lisica skuhalo da ugosti rodu?“, „U čemu je poslužila rodi ručak?“, „Što se potom dogodilo?“ i slično. Postrani ostavljam posuđe koje sam donijela i koje će služiti kao scenografija prilikom jutarnjeg polukruga. Pokazujem im ispisane fotografije posuda iz basne, koje se razlikuju po obliku, kako bi lakše zaključili razlog zbog kojeg lisici i rodi jelo nije bilo na obostrano zadovoljstvo. Također im predlažem da potraže imaju li i oni kakvo posuđe u sobi vrtića koje bi nam poslužilo prilikom aktivnosti („Možemo li u sobi pronaći posudu iz koje bi lisica i roda obje mogle piti ili jesti?“). Objasniti ću im čime ćemo se danas baviti, točnije pokazati ću im kako se modelira glinom na način da gnječim (mijesim), valjam te oblikujem glinu

Vrednovanje kao učenje i vrednovanje za učenje

<p>kao glistu. Time produbljujemo znanje ove likovne tehnike te dobivamo motivaciju za daljnji rad.</p>	
<p>2. Srednji dio:</p> <p>Nakon što vidim, procijenim da su djeca shvatila zadatak, krećemo s radom. Prvi je korak pri objašnjavanju djeci da uzmu jedan (svoj) komad gline te da svi radimo kuglu kako bi glina zacijelila. Zatim udubljujemo glinu prstima pa polažemo na podlogu. Nakon toga dopuštam im slobodnu „igru“ oblikom kako god oni žele, žele li napraviti širu, izduženu posudu, posudu za salatu ili možda za voće i slično. Napominjem da pripaze na to da im baza posude bude malo deblja od stijenki te također na debljinu stijenki kako ne bi bile pretjerano tanke. Prilikom provođenja aktivnosti obilazit ću stolove, promatrati njihove radove te, ako bude bilo potrebno, pomoći u radu. Obraćam pozornost na strukturu i elemente posuđa. Nakon odrađene glavne aktivnosti djeci će biti ponuđena aktivnost u likovnom centru, gdje će imati nekoliko fotografija glinenog posuđa, okomito izrezanih na tri dijela. Onaj dio fotografije koji nedostaje, samostalno će moći nadodati, odnosno nacrtati. U stolno-manipulativnom centru djeci će biti ponuđene <i>puzzle</i> i <i>memory</i> kartice s motivima vezanim uz lončarstvo.</p>	<p>Praćenje</p>
<p>Najava zadatka: „Draga djeco, danas ćete imati priliku modelirati glinom, uočavajući razne oblike udubljene mase na svojem vlastitom ručno rađenom posuđu!“</p>	

<p>3. Završni dio:</p> <p>Nakon što djeca završe s radom, postaviti ću im nekoliko pitanja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sviđa li vam se likovna tehnika kojom smo se danas bavili? 2. Koje ste posude odabrali, odnosno oblikovali? 3. Kakve sve oblike posuda postoje i što možemo u njih staviti, tekuće ili kruto? 4. Koja vam se posuda najviše sviđa? 5. Koju biste posudu voljeli imati kod kuće i što biste vi u nju stavili? <p>Na kraju ću pohvaliti djecu za uloženi trud i rad!</p>	<p><i>Samovrednovanje</i></p> <p><i>Vršnjačko vrednovanje</i></p> <p><i>Refleksija</i></p> <p><i>Prezentacija</i></p>
<p>Plan ploče</p>	

STUDENT: Lorena Lulić	MODUL:	Razred	Datum
PRIPREMA ZA IZVOĐENJE NASTAVNOG SATA LIKOVNE KULTURE			
<p>Tema: „Dani kruha“</p> <p>Vrijeme trajanja: /</p> <p>Odgojno-obrazovni ishodi: uočavanje i izražavanje plastične teksture kao sastavne dijelove površine, izražavanje slanim tijestom i plastelinom, poticanje dječje kreativnosti i mašte, opažanje plastičnih tekstura i različitih površina u okolini, upoznavanje sa starim zanatom pekarstva</p> <p>Ciljevi sata (podishodi):</p> <p>Kognitivni: opažanje i stvaranje različitih plastičnih tekstura odnosno površina, stjecanje iskustva dodirrom, upoznavanje s domaćinstvom (pekarstvom) i razvoj kreativnosti i mašte</p> <p>Psihomotorni: razvoj spretnosti i radnih sposobnosti, razvoj motorike ruke, šake i pokreta, razvoj vještina slušanja i razgovaranja, razvoj senzibilnosti (taktilno i vizualno)</p> <p>Socijalni: upoznavanje kulturnog i društvenog nasljeđa, razvoj prosocijalnih vještina (poštivanje pravila, pomaganje drugima te uvažavanje tuđih želja), razvoj strpljenja i upornosti, poticanje na pozitivan stav o radu, upoznavanje s domaćinstvom (pekarstvom)</p> <p>Korelacija: <i>Priroda i društvo</i></p> <p style="text-align: center;">NASTAVNA JEDINICA</p> <p>Likovno područje: Modeliranje</p> <p>Likovni pojmovi: Površina, plastična tekstura</p> <p>Motiv: Pekarski proizvodi</p> <p>Tehnika: Slano tijesto, plastelin</p> <p>Likovno tehnička sredstva: slano tijesto, plastelin, plastični podmetači za stolove, limeni noževi, drveni štapići</p> <p>Nastavni alati: ispisane fotografije pekarskih proizvoda, ribež, spužvice za pranje posuđa, četka za pranje boca, krpica za brisanje, gnječilica</p>		<p>NAČINI RADA:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. prema promatranju 2. nakon promatranja 3. prema sjećanju 4. prema zamišljanju 5. prema izmišljanju <p>OBLICI RADA:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Frontalni 2. Individualni 3. Rad u parovima 4. Grupni <p>NASTAVNE METODE:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analitičko promatranje 2. Demonstracija 3. Razgovor 4. Usmeno izlaganje 5. Metoda scenarija 6. Rad s tekstem 7. Kombiniranje 8. Variranje 9. Građenje 10. Razlaganje <p>NASTAVNA SREDSTVA I POMAGALA:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Reprodukcijska 2. Izravno umjetničko djelo 3. Prirodni oblici 	

Nastavno sredstvo – reprodukcija: *Constantin Brancusi „Muza“*
 Izvori: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/488458>,
<http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/povrsina.htm>

4. Načinjeni oblici
5. Powerpoint prezentacija
6. Tablet, PC
7. Fotoaparat
8. Fotografije
9. Grafoskop
10. Televizor
11. Video
12. Ploča, kreda
13. Ostalo:

Fotografije pekarskih proizvoda

Artikulacija nastavnog sata

Aktivnosti učitelja i učenika	Praćenje, vrednovanje, prezentacija
<p>1. Uvodni dio:</p> <p>Aktivnost započinjem okupljanjem u jutarnjem polukrugu i razgovorom o Danu kruha, odnosno isticanjem važnosti i potrebe za poštovanjem hrane. U razgovoru se vežemo i za zanimanje pekar te djeci postavljam pitanja poput: „Tko je pekar?“, „Gdje i što on radi?“, „Kakve sve pekarske proizvode poznajete, po čemu se razlikuju?“ i slično. Nakon toga pokazati ću im fotografije skulpture „Muza“ Constantina Brancusija, gdje mogu uočiti dva materijala (kamen i broncu) koji izgledaju veoma glatki i sjajni poput ogledala. Na vrhu glave skulpture mogu uočiti obrađeni materijal, odnosno dio koji prikazuje kosu čija je tekstura drugačija, ona je grublja naspram glatkog i sjajnog ostatka skulpture. Pokazujem im i postolje na kojem se skulptura nalazi te im postavljam pitanje: „Što mislite, kakva je površina odnosno tekstura postolja, što biste rekli da opipate postolje?“ Ostavit ću im kratko vrijeme za pitanja ili izražavanje mišljenja. Zatim im pokazujem kuhinjski pribor koji sam donijela od kuće (ribež, spužvice za pranje posuđa, četka za pranje boca, krpica za brisanje, gnječilica) kako bi mogli proučiti i</p>	<p>Vrednovanje kao učenje i vrednovanje za učenje</p>

<p>opipati različite površine, odnosno teksture na njima. Nakon proučavanja krenut ćemo u istraživanje različitih površina u svojoj okolini te ću ih tijekom tog istraživanja pitati kakve sve površine vide u svojoj okolini, mogu li ih opipati te po čemu se razlikuju? Kakve su? Prije početka rada ispričat ću im kratku priču uz četiri ispisane fotografije koje ću im u određenim dijelovima priče pokazivati. Na djeci zanimljiv način objasniti ću čime ćemo se danas baviti. Prvi je korak zamijesiti tijesto od brašna, vode i soli, koje će djeca mijesiti dok ne procijene da je dovoljno. Zatim tijesto oblikujemo u željeni oblik, pecivo ili kruh, te će onda svatko sebi odrediti i napraviti željenu koru (površinu) svog pekarskog proizvoda, hoće li biti gruba, glatka, ravna, grbava odnosno popucala, uz pomoć limenih noževa ili drvenih štapića, zrnata, na način da naprave malene kuglice od plastelina kao zrna i slično.</p>	
<p>2. Srednji dio:</p> <p>Nakon što procijenim da su djeca shvatila zadatak, krećemo s radom. Prvi je korak pri objašnjavanju djeci da svatko uzima svoj komad tijesta te ga mijesimo dok ne dobijemo kompaktnu smjesu, odnosno zacijeljen komad tijesta. Nakon toga svatko oblikuje svoju smjesu u željeni oblik. To može biti neki kruh ili pecivo koje su vidjeli na fotografijama, a mogu oblik osmisliti i sami. Prilikom provođenja aktivnosti obilaziti ću stolove, promatrati njihove radove te, ako bude bilo potrebno, pomoći u radu. Nakon odrađene glavne aktivnosti djeci će biti ponuđena aktivnost u istraživačko-spoznajnom centru, gdje će tijesto ili plastelin moći udubiti raznim stranicama ribeža, manjim odnosno sitnijim cjedilom ili većim, gnječilicom ili sitom, te na taj način vidjeti kakva im tekstura nastaje. Također ću im ponuditi aktivnost u centru početnog čitanja i pisanja gdje će na plastificiranim predlošcima osmosmjerke djeca imati priliku pronaći zadane pojmove i zaokružiti na predlošku. U mirnom centru bit će im ponuđena slikovnica „Od zrna do kruha“, koja prikazuje nastanak kruha.</p>	<p>Praćenje</p>
<p>Najava zadatka: „Draga djeco, danas ćete slanijim tijestom i plastelinom modelirati pekarske proizvode, naglašavajući površine i plastične teksture na njima!“</p>	
<p>3. Završni dio:</p> <p>Nakon što djeca završe s radom, postaviti ću im nekoliko pitanja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sviđa li vam se likovna tehnika kojom smo se danas bavili? 2. Koga ili što još možemo napraviti pomoću ove likovne tehnike? 3. Što smo dobili korištenjem limenih noževa i drvenih štapića? 4. Po čemu se razlikuju kore vaših pekarskih proizvoda? 	<p><i>Samovrednovanje</i></p> <p><i>Vršnjačko vrednovanje</i></p> <p><i>Refleksija</i></p>

5. Koji vam se pekarski proizvod čini najprimamljiviji?

Prezentacija

Na kraju ću pohvaliti djecu za uloženi trud i rad!

Plan ploče – priča uz četiri ispisane fotografije

MRVICA KRUHA

Jednom, ne baš tako davno, u obližnjoj pekari živjela je jedna mrvica kruha. Tužno je svakoga jutro gledala kupce koji kupuju svoj kruh i peciva; pomislila je: "Oh, kad bi barem mene netko ugledao i ponio me u svoj topli dom". Njezine riječi čuo je pekar i odgovorio: "Zaš mrvice, ubrzo nam stižu Dani kruha, možeš mi pomoći ispeći razne vrste kruha, pa možda zajedno pronađemo kruh iz kojeg si ispala!". Mrvica se nasmije i veselo odgovori: "Stvarno?! Jedva čekam pronaći svoj dom, baš se pitam jesam li napravljena od glatkog ili oštrog brašna, a možda sam baš i od integralnog ili pak kukuruznog brašna!". Nasmije se pekar: "Ha ha ha mrvice, baš si smiješna!". Tako su dani prolazili, a mrvica i pekar pekli razne pekarske proizvode.

Prve na redu bile su kiflice u obliku srca. Pekar je zamjesio meko tijesto koje je kotrljao o stol i oblikovao jednu veliku glistu. Upita ga mrvica: "Pekaru što to radiš, pa kakav je to duguljasti kruh?". Odgovori pekar: "Ne brini mrvice, sada ćemo ovo duguljasto tijesto oblikovati u srce, tako što ćemo početak i kraj saviti i spojiti jedno s drugim!". I tako su pekar i mrvica napravili puno srećstih kiflica, a došlo je vrijeme i da ih ispeku. No, prije pečenja premazali su svaku kiflicu razmućenim jajem kako bi bile što sjajnije, a na dodir glatke. Kada su se kiflice ispekale njihov miris našalost nije bio isti kao od mrvice pa se mrvica jako razbula. Nije pronašla svoj dom. No pekar i mrvica imali su još puno posla, jer idući na redu bio je kruh sa sjemenkama!

Zamjesio je pekar vješto kruh, ali ovoga puta sa sjemenkama u tijestu. Mrvica je htjela da pekar pospe sjemenke i po kruhu kako bi kruh imao grubu koru. Pekar namaže kruh maslacem kako bi se sjemenke što bolje zaljepile za kruh, i pospe ih raznim vrstama sjemenki. "Zanimljiv je ovaj kruh, fino miriše, a i kora mu je na vrhu popucala! Baš je hrapava!" govori mrvica. "Ali nisam ja ispala iz ovog kruha" kaže tužno mrvica. "Nema veze, ne gubi nadu mrvice, idemo peći dalje!" odgovori pekar.

Sada je na redu bio jedan zanimljiv kruh, okruglog oblika, hrapave i grbave gore. "Zašto grbave kore? Ja sigurno nisam ispala iz takvog kruha!" kaže mrvica. Odgovori joj pekar: "Kora ovog kruha biti će grbava jer ću ga nožićem ukrasiti i zarezati kvadratiće". Mrvica se nasmije i kaže: "Ovaj kruh izgleda kao kornjačin oklop! Pecimo dalje pekaru, što je iduće na redu?".

Lorena: „ A sada je na redu jedna Pletenica! Što vi djeco mislite, je li mrvica došla iz pletenice? Ajmo poslušati i saznati!“

„Pletenica je najmekša i najukusnija, glatka i sjajna, promazana jajem, baš kao ja! Mislim da sam pronašla svoj dom! Pletenica mi baš zvuči super! Hvala ti pekaru na pomoći, bez tebe bi i dalje bila obična, tužna mrvica u pekari“ kaže mrvica. "Nema na čemu mrvice, ugodan dan ti želim!" odgovori pekar.

5.1. Realizirane aktivnosti o temi „Stari zanati“

5.1.1. Prikaz provedene aktivnosti o temi „Udubljena masa“

Slika 10. Scenografija

Izvor: fotografija autorice

Likovnu aktivnost „Udubljena masa“ s vrtićkom skupinom „Ribice“ započela sam čitanjem basne i razgovorom. Djeca su odmah shvatila o čemu se u basni radi te njezinu pouku, što me ugodno iznenadilo. Na slici 10. nalazi se postavljeno posuđe koje nam je služilo kao scenografija i koje su djeca kasnije i istražila. Najviše ih se dojmila mala bukaleta (vrč), koja im je bila neobična zbog same veličine i svog oblika. Također im se svidjela zdjela koja je pričvršćena za podlogu (tanjur) te služi za serviranje umaka.

Slika 11. Oblikovanje gline

Izvor: fotografije autorice

Na slici 11 možemo vidjeti postupak dječjeg rada posuđa od gline. Veći broj dječaka bio je zainteresiran za rad glinom dok su se djevojčicama više svidjele ostale aktivnosti ponuđene po centrima (slika 12.). Sva su se djeca držala zadanog zadatka, osim jedne djevojčice koja je od gline radila svoje zamišljene oblike (gusjenica, kolač). Većina djece samostalno je uspjela napraviti glinenu kuglu te im pomoć nije bila potrebna. Prilikom oblikovanja stranica posuđa pomoć im je bila potrebna, a najteži dio bio im je korištenje nožića kojim su zaglađivali spoj ručke i posude.

Slika 12. Ponuđeni poticaji po ostalim centrima

Izvor: fotografija autorice

Ostale aktivnosti (razne slagalice, *puzzle*, *memory*), koje su djeci bile ponuđene po centrima, većinom su se svidjele djevojčicama, što možemo vidjeti i na slici 12. Djeca su u tome bila vrlo vješta te su se poduže zadržala na izrađenim poticajima. Dječak koji im se pridružio ugodno me iznenadio svojim snalaženjem prilikom slaganja slika, brzim zaključivanjem te se jako dobro snalazi kod proporcija određenih dijelova motiva na slikama koje slaže.

Slika 13. Konačni radovi djece

Izvor: fotografije autorice

Na slici 13. nalaze se konačni radovi djece. U početku sam bila nesigurna oko toga kako će se djeca snaći prilikom provođenja same aktivnosti, no na kraju sam se iznenadila i bila prilično zadovoljna radovima. Smatram da su tijekom čitanja basne i proučavanja posuđa djeca bila prilično zainteresirana za provedbu glavnog dijela aktivnosti. Jako su brzo shvatila ono što sam im objašnjavala te su odmah krenula na rad. Na slici 13. s desne strane nalaze se dva dječja rada koja bih izdvojila zbog maštovita ruba posuda te uredno zaglađenog spoja ručke i posude.

5.1.2. Prikaz provedene aktivnosti o temi „Dani kruha“

Slika 14. Pripremanje slanog tijesta za oblikovanje

Izvor: fotografije autorice

Likovnu aktivnost o temi „Dani kruha“ s vrtičkom skupinom „Medvjedići“ započela sam razgovorom, istraživanjem i čitanjem priče uz neke od fotografija. Najviše im je bilo zabavno istraživanje raznih površina oko sebe, odnosno u prostoriji u kojoj smo boravili. Prilikom glavnog dijela aktivnosti djeca su u pripremljenu posudu dodala sastojke te prvo miješala žlicom, a onda i rukama (slika 14.). Svatko od njih želio je probati umijesiti tijesto, a najviše su se zabavili stiskanjem tijesta kroz prstiće.

Slika 15. Oblikovanje pekarskih proizvoda

Izvor: fotografije autorice

Prilikom izrade djeca su se vješto koristila drvenim štapićima i nožićima (slika 15.). Na slici 16. nalaze se gotovi radovi djece. Provedba ove aktivnosti prošla je lakše i jednostavnije iz razloga što su motivi poznatiji djeci te su većinom znala što bi i kako trebala napraviti. Moja im pomoć skoro i nije bila potrebna.

Na slici 16. s desne strane nalaze se dva rada koja sam izdvojila kao najzanimljivija. Djevojčica je zamislila krafnu s komadićima čokolade koju je posula „šećerom“, odnosno soli koju smo koristili za miješenje tijesta.

Motani kroasan ideja je jednog dječaka koji je želio da njegov kroasan bude s okusima „čokolade i vanilije“ pa je zato ovako šaren i oku vrlo zanimljiv te privlačan na način na koji je rađen, odnosno motan, slično kao pletenica.

Slika 16. Gotovi radovi djece

Izvor: fotografije autorice

Nakon glavnog dijela aktivnosti djeca su se upustila u igru i istraživanje poticaja ponuđenih po ostalim centrima. Djevojčici koja je rješavala osmosmjerku (slika 17.) povremeno sam pomagala iz razloga što ne raspoznaje dobro sva slova pa je tražila moju pomoć, no bila je vrlo vesela kada bi pronašla odgovarajuću riječ.

Slika 17. Osmosmjerka

Izvor: fotografija autorice

Djeci se izuzetno svidjelo udubljivanje tijesta raznim posuđem koje im je bilo ponuđeno. Na slici 18. djevojčice su udubile tijesto gnječilicom i ribežom. Također su i hrapavu četku za pranje boca pokušale otisnuti u tijesto da vide što će nastati.

Slika 18. Udubljivanje tijesta posuđem

Izvor: fotografije autorice

Na slici 19. nalazi se slikovnica koju su na samom kraju djeca listala i razgledavala te su se tada i zasluženo odmarala!

Slika 19. Slikovnica kao razbibriga nakon uspješno provedene aktivnosti

Izvor: fotografija autorice

6. Zaključak

U razvoju identiteta važno je usustaviti osobne vrijednosti, a iako okolina, obitelj, karakter, odgojno-obrazovne ustanove, zajednica i kultura imaju velik utjecaj na to tko postajemo kao osobe, važno je znati kojim putem želimo ići, sami.

Upravo Konvencija o pravima djeteta nalaže da se djeca učenjem upućuju na stvaranje kulturnog i osobnog identiteta, jezika i vrijednosti zavičaja u kojem žive.

Poticanje djece na sudjelovanje u očuvanju i stvaranju vlastitog identiteta vezano za njihov zavičaj počinje u obitelji, a oblikuju ga okolina, škola, vrtići i zanimanje roditelja i odgajatelja za njega. Važno je usmjeravati djecu, ali im ne nametati vlastita mišljenja i načine interpretacije.

Cilj je raznih radionica koje su vezane za stare zanate, običaje i kulturu, da djeca uvide važnost vlastitog truda, rada i vremena, ali i da nauče kako su se građevine, hrana, odjeća radili prije postojanja strojeva koji danas pomažu u masovnoj proizvodnji i olakšavaju poslove koje su ljudi nekada radili ručno. Tema je obrađena metodikom likovne kulture, i usvajanjem pojmova likovnog jezika, estetskih kvaliteta, ručnog rada i razvoja fine motorike te stvaralaštva općenito, za što su djeca bila zainteresirana.

Od velike je važnosti očuvanje baštine, kulture, običaja i starih zanata kako bi se očuvao i vlastiti identitet, a to može početi u školama i vrtićima. Upravo se tako tradicije čuvaju, prenošenjem s koljena na koljeno, učenjem od malih nogu i predstavljanjem putem igre, zabave, plesa te puštanjem djeci da svojom vizijom i na svoj način interpretiraju i stvaraju.

LITERATURA

KNJIGE, ČLANCI, RADOVI

- Brajčić, M.: Dijete i kulturna baština – učenje u muzeju, Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Odsjek za predškolski odgoj, 2013., online: <http://inet1.ffst.hr/images/50013806/Marija.Brajcic.DIJETE.I.KULTURNA.BAS.TINA.UCENJE.U.MUZEJU.pdf>
- Lazarić, L., Drandić, D. & Bruner, A. (2020) Zavičaj u odgoju i obrazovanju djece predškolske dobi. Knowledge 40 (2), 361-366, online: https://www.bib.irb.hr/1076806/download/1076806.Zaviaj_u_odgoju_i_obrazovanju_djece_predkolske_dobi_2020.pdf
- Mendeš, B.: Počeci institucijskog predškolskog odgoja u Hrvatskoj i njegova temeljna obilježja. Školski vjesnik: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu, 64(2), 227-250 dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/219329>
- Milićević J.: Narodna umjetnost Istre, Zavod za istraživanje folklor, Zagreb, 1988.
- Miljak A.: Mjesto i uloga roditelja u (suvremenoj) humanističkoj koncepciji. Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja. Vol. 4, Br. 4-5, 601-612, 1995.
- Petrović-Sočo, B.: Međuovisnost kurikuluma ranoga odgoja i institucijskoga konteksta, str. 185-196. Zagreb: Učiteljski fakultet sveučilišta u Zagrebu, 2009.
- PROGRAMSKO USMJERENJE ODGOJA I OBRAZOVANJA PREDŠKOLSKE DJECE, Glasnik Ministarstva prosvjete i kulture, br. 7/8, od 18. lipnja 1991., online: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Dokumenti-ZakonskiPodzakonski-Akti/Predskolski/Programsko%20usmjerenje%20odgoja%20i%20obrazovanja%20pred%C5%A1kolske%20djece%20-%20Glasnik%20Ministarstva%20kulture%20i%20prosvjete%20RH%207-8-1991.pdf>
- Selimović H., Karić E.: Učenje djece predškolske dobi, Metodčki obzori 11, vol. 6(2011), dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/106032>
- Slunjski E.: Različiti pristupi istraživanju i tvorbi kurikuluma. U: D. Maleš (ur.), Nove paradigme ranoga odgoja (str. 179-208). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu 2011.

- Šestan I.: Tradicijski zanati: O problemima etnološkog definiranja „jasnog pojma“, Etnografski muzej, Zagreb, 2006. online: http://emz.link2.hr/downloads/pdf/ei/ei_11/ei11-06Sestan.pdf
- Vrlić, T.: Likovno-ustvarjalni razvoj otrok v predškolskem obdobju, Ljubljana: Debora, 2001.

MREŽNE STRANICE

- Biočić B.: Zašto su glina i lončarstvo važni u razvoju djeteta?, 2020. online: <https://otvoreniatelje.eu/zanimljivosti/107-zasto-su-glina-i-loncarstvo-vazni-u-razvoju-djeteta>
- Dobrila Barbaro A., Pribilović M.: Stari zanati, 2022.; online: <https://www.skole.hr/stari-zanati/>
- Drevni istarski kažuni, online: <https://www.istra.hr/hr/dozivljaji/zelena-istra/drevni-istarski-kazuni>
- Enciklopedija, pekarski proizvodi, 2021. online: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47350>
- Glas Istre: Plominska Bela nedeja: mlado vino, fritule, čentrini, radionice i stari zanati, 2018., online: <https://www.glasistre.hr/istra/plominska-bela-nedeja-mlado-vino-fritule-centrini-radionice-i-stari-zanati-571871>
- Krojači, online: <http://mrav.ffzg.hr/zanimanja/book/part2/node2906.htm>
- Krušne peći, 2015., online: <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/901/krusne-peci>
- Mali pekari u Mašnicama i Iskricama, 2019., online: <https://www.cvrcakvt.hr/mali-pekari-u-masnicama-i-iskricama/1375/>

POPIS FOTOGRAFIJA

Slika 1. Prikaz izrade posuda od gline	7
Slika 2. Djeca u narodnim nošnjama na otvaranju kod Plominskih vrata.....	11
Slika 3. Vezenje čentrina.....	12
Slika 4. Radionica izrade reljefa u glini	12
Slika 5. Istarski kažun	14
Slika 6. Park kažuna u Istri	15

Slika 7. Učenje šivanja	16
Slika 8. Krušna peć	19
Slika 9. Radionica lončarstva	20
Slika 10. Scenografija	32
Slika 11. Oblikovanje gline	33
Slika 12. Ponuđeni poticaji po ostalim centrima	33
Slika 13. Konačni radovi djece	34
Slika 14. Pripremanje slanog tijesta za oblikovanje	35
Slika 15. Oblikovanje pekarskih proizvoda	35
Slika 16. Gotovi radovi djece	36
Slika 17. Osmosmjerka	37
Slika 18. Udubljivanje tijesta posuđem	37
Slika 19. Slikovnica kao razbibriga nakon uspješno provedene aktivnosti	38

SAŽETAK

Djeca su danas uvelike okupirana tehnologijom, igricama i mobitelima. Od velike je važnosti da odgajatelji u vrtićima te u nižim razredima osnovne škole rade s djecom na način da koriste ruke, maštu, izrađuju predmete, uče o svom zavičaju i kulturi te starim zanatima i običajima.

Cilj rada je raznim radionicama i aktivnostima prikazati proces prenošenja starih zanata od malih nogu. U sklopu toga ovim se radom prikazuje rad s najmlađima u dobi od tri do pet godina, odnosno s djecom predškolske dobi, analizirajući poznate istarske običaje i stare zanate.

Ključne riječi: Istra, stari zanati, predškolska dob, djeca, radionica

SUMMARY

Today, children are largely occupied with technology, games and cell phones. It is of great importance that educators in kindergartens and in the lower grades of primary school work with children in a way that they use their hands, imagination, make objects, learn about their homeland and culture and old crafts and customs.

The aim of the work is to show through various workshops and activities the process of passing down old crafts from a young age. As part of that, this work shows the work with the youngest between the ages of 3 and 5, that is, with children of preschool age, analyzing well-known Istrian customs and old crafts.

Keywords: Istria, old crafts, preschool age, children, workshop